

INTERVJUREFERAT – MONICA MÆLAND

Intervju av:	Monica Mæland, tidligere justis- og beredskapsminister
Sted:	Møterom 4. et., Kirkegata 18, Oslo
Tid:	Torsdag 6. januar, 2022, kl. 14-16
Digitalt eller fysisk:	Digitalt
Leder av intervjuet:	Rune Jakobsen, kommisjonsmedlem
Øvrige deltagere som deltok fysisk:	Ida Skirstad Pollen, Kristin Rande og Frode Veggeland fra sekretariatet.
Øvrige deltagere som deltok digitalt:	Per Arne Olsen, Toril Johansson, Knut Erik Dybdal, Rolv Terje Lie og Astri Aas-Hansen fra kommisjonen. Erik Sundet fra PwC.
Ev. bisittere	Lars Jacob Hiim, tidligere statssekretær for Monica Mæland

PRESISERING OM REFERATET

Dette referatet er utarbeidet i dialogs form og er en gjengivelse av det som ble sagt under intervjuet, med enkelte språklige justeringer. Spørsmål og bemerkninger fra kommisjonen fremkommer i fet skrift.

INNLEDNING AV INTERVJUET

Rune Jakobsen ønsket velkommen. Deltakerne til stede presenterte seg.

Ida Skirstad Pollen presenterte de praktiske og rettslige rammene for intervjuet:

- Det er satt av 2 timer til intervjuet.
- Det tas lydopptak av samtalen og skrives referat fra samtale. Referatet vil bli forelagt deg for gjennomlesning så snart det er renskrevet, og du kan da komme med eventuelle korrigeringer/suppleringer. Det er ikke tanken da at det skal være en ny forklaring.
- Lydopptaket og referatet er kommisjonens interne dokumenter, og det vil i utgangspunktet ikke bli gitt innsyn i dette materialet så lenge kommisjonen arbeider. Offentleglova gjelder og det er derfor en plikt til å vurdere meroffentlighet. Etter overlevering vil det vurderes meroffentlighet i sentrale referater. Etter avlevering av kommisjonens arkiv er det Arkivverket er det de som forvalter innsyn i kommisjonens arkiv.

- Du har ikke plikt til å forklare deg for kommisjonen. Vi er takknemlig på at du stiller til en samtale. Vi forstår det slik at du er villig til å svare på en del spørsmål.
- Når du først velger å forklare deg for kommisjonen kan du, forklare deg også om taushetsbelagte forhold. (Se lov om informasjonstilgang for Koronakommisjonen (koronakommisjonsloven) § 2.) Og det du forklarer deg om –som er taushetsbelagt – har vi som er til stede her taushetsplikt om. (Forvaltningsloven §§ 13 til 13 f, jf. lovens § 3.)
- Presisere at opplysninger fra samtalen vil kunne bli vist til i den endelige rapporten
- Kommisjonen vil følge praksis fra tidligere granskningskommisjoner: I utgangspunktet er det kun leder som vil bli navngitt. Dette innebærer likevel ikke en garanti for at ikke også andre personer kan bli identifisert ut fra konteksten i rapporten.
- Vi vil sterkt oppfordre deg til ikke å spre videre det som blir snakket om under dette intervjuet. Det vil svekke verdien av senere eventuelle forklaringer, og kunne være forstyrrende for den arbeidsroen kommisjonen trenger.
- For de som har forklaringsplikt: Kommisjonen mener den ikke er et forvaltningsorgan i straffeloven § 221 første ledd bokstav a's forstand, og at det derfor ikke er straffbart å forklare seg bevisst uriktig for kommisjonen. Det pekes imidlertid på at det kan være noe tvil om denne konklusjonen, og vi vil jo uansett oppfordre deg til å snakke sant.
- Kommisjonen er bundet av personopplysningsloven

Monica Mæland hadde ingen merknader eller spørsmål til de praktiske og rettslige rammene for intervjuet.

Rune Jakobsen presenterte temaene for intervjuet:

- JD som lederdepartement
- Regjeringen som kollegium
- JD som sektordepartement for justissektoren
- JDs arbeid knyttet til tiltak mot importsmitte
- Vaksinasjon av samfunnskritisk personell
- Konkrete utfordringer og læringspunkter

FORKLARING

Hva mener du er særlig viktig å formidle til oss i Koronakommisjonen når det gjelder myndighetens håndtering av pandemien?

Vi kan godt komme tilbake til det. Dere sitter på mye informasjon og dokumentasjon. Vi skal bidra så godt vi kan. Vi har hele tiden hatt et ønske om å bidra til læring. Jeg har ikke noe spesielt å formidle innledningsvis annet enn å understreke det dere allerede vet, men som har slått meg underveis, nemlig at dette ikke er en vanlig krise. En krise er ofte rammet inn i et område og med en tidshorisont. Dette er altomfattende, det har vart lenge og det varer fortsatt. Det preger arbeidet vår regjering gjorde, det arbeidet nåværende regjering gjør og det kommer til å prege samfunnet i lang tid fremover.

Del 1: Personopplysninger og bakgrunnsinformasjon

Kan du fortelle om erfaring fra og fartstid i regjeringsapparatet og eventuelle tidligere erfaringer fra krisehåndtering?

Monica Mæland (heretter “MM”): Jeg har lang fartstid. Jeg tiltrådte i oktober 2013 da regjeringen Solberg tiltrådte. Da var jeg næringsminister i fire år. Så var jeg i Kommunaldepartementet fra januar 2018 til januar 2020. Deretter var jeg justisminister fra 24. jan 2020 til vi gikk av 15. oktober 2021.

Allerede da jeg tiltrådte i Justis- og beredskapsdepartementet (JD) i januar 2020 begynte koronasituasjonen. Vi fikk jevnlig oppdatering i regjering. Det smalt den 12. mars og vi ble lederdepartement 13. mars 2020. Pandemien gikk da fra å være en helserelatert krise som skulle håndteres av helse i henhold til vårt sektorprinsipp og planverk, til å bli en altomfattende krisehåndtering som omfattet alle deler av samfunnet. Da er det i henhold til samfunnssikkerhetsinstruksen slik at JD skal ta en lederrolle. Det gjorde vi. I tillegg var vi sektordepartement. Vi hadde også samordningsansvaret for alt innenfor samfunnssikkerhetsområdet. Vi hadde ansvar for 4 av de 14 kritiske samfunnsfunksjonene. Vi hadde også overordnet ansvar for Svalbard. Vi forsøkte å gjøre den jobben så godt vi kunne. Vi samordnet departementer, utvekslet informasjon og lagde grunnlag for regjeringens beslutninger.

Statsministeren valgte å nedsette et eget koronautvalg kalt «RCU». Jeg var fast medlem i RCU som representant for lederdepartement. Det var også helse og andre departementer som hadde en særskilt rolle. Dette kom i tillegg til regjeringens arbeid. Regjeringen møttes 1-2 ganger i uken samtidig som vi hadde hyppige møter i RCU. Etter hvert avsluttet vi regjeringskonferanser med egne RCU-saker. I RCU deltok også FHI, Hdir og JD. Vi innledet møtene ved at FHI og Hdir ga oss oppdatert informasjon, redegjorde for råd og svarte på spørsmål. De deltok ikke i debattene, men svarte på spørsmål fra RCU-medlemmene. Alle regjeringspartiene deltok også i RCU representert ved partilederne. Vi møttes i RCU når det var behov for det og ikke kun når det var regjeringskonferanser. Vi møttes gjennom ferier, jul og påske. Lars Jacob Hiim og jeg har spøkefullt sagt at det mellom 13. mars 2020 og frem til

vi gikk av i oktober i år kun var én dag hvor det ikke var telefoner eller e-poster. Det har vært et stort og altomfattende arbeid.

I tillegg til å være lederdepartement, hadde JD et stort ansvar for enkeltfunksjoner knyttet til fire samfunnskritiske funksjonene og for DSB som har hatt en essensiell rolle i denne håndteringen.

Kan du kort beskrive rapporteringslinjer og kommunikasjonskanaler for deg under pandemien, internt i JD og ut til SMK og andre departementer?

MM: Jeg ledet JD. Vi følger de vanlige linjene for rapportering også i en krise og følger vårt planverk. Vi hadde daglige morgenmøter med departementsråd og sekretariat. Lars Jacob har vært den statssekretæren som har hatt hovedansvaret for koronahåndtering med meg i politisk ledelse. Så er det departementsråden som har utøvd den praktiske håndteringen. Hun ledet også Kriserådet. Vi utvekslet informasjon om dette hele tiden.

Vi hadde vi rapportering til SMK, først og fremst i form av RCU-notater. Vi innhentet også informasjon fra andre departementer som vi samordnet. I tillegg lagde Krisestøtteenheten (KSE) hos oss rapporter som ble formidlet til regjeringsmedlemmer og SMK.

Er det alle elementer som inngår i være lederdepartement eller er det andre ting også?

MM: Vi har jobbet med mange forskjellige områder som har vært relatert til dette. Det handler om å innhente informasjon, samordne den, danne grunnlag for regjeringens beslutninger og være tett på de ulike sakene og situasjonene som oppstår. Vi hadde eget ansvar for innreiserestriksjoner, innreiseregistrering, testing, grensekontroll, test på grense, innreisekarantene, karantenehotell mv. Vi hadde mange ansvarsområder knyttet til håndteringen i egen regi og for å avlaste helse.

Del 2: JD som lederdepartement

Hva anser du for å være de viktigste elementene i det å være et lederdepartement?

MM: Det er å ta en koordinerende rolle. Mange følte nok før 12. mars at det manglet informasjon og at det manglet et koordinerende ledd. Helse- og omsorgsdepartementet hadde en enorm oppgave som de håndterte, men fordi dette etter hvert omfattet veldig mange og rammet hele samfunnet, var det et sterkt behov for en koordinerende rolle som kunne samle inn, dele informasjon og følge opp. Det var for eksempel mange som måtte håndtere innreiserestriksjonene. Vi måtte ta en rolle for å koordinere og lede alle de som skulle samordnes, fordi det mange regelverk og involverte som er nødt til å håndtere situasjonen. Vi hadde et hovedansvar for å møte statsforvalterne, ofte sammen med helseministeren. Det å møte kommunene, statsforvalterne og partene i næringslivet var en del av dette koordineringsarbeidet.

Lars Jacob Hiim (heretter "LJH"): HOD hadde et hovedansvar på helse og hadde i utgangspunktet mer enn nok med det, men var involvert i mye annet også. En viktig del av det å være lederdepartement er å sørge for informasjonskoordinering og at andre departementer fulgte opp sine ansvarsområder for kritiske samfunnsfunksjoner. Vi samlet inn og koordinerte konsekvenser av tiltak fordi det rammer så bredt. Så sørget vi for jevnlig rapportering om

hvordan tiltakene virket. Denne rapporteringen sammenstilte JD. En ting var de helsemessige konsekvensene, men pandemien hadde også andre konsekvensene for samfunnet. Vi sørget for at de viktige funnene ble løftet til regjeringen og at det ble gjort andre tiltak for å sikre at samfunnet fungerte samtidig som vi håndterte krisen. Vi hadde også en rolle i å følge opp regjeringsskonklusjoner som gikk i sporet vi hadde ansvar for mot andre departementer og mot våre underliggende notater.

JD har sammen med HOD vært i sentrum av pandemihåndteringen. Kan du fortelle kort og overordnet om rolle- ansvarsdelingen, samt samarbeid, mellom HOD og JD under pandemien?

MM: HOD hadde ansvar for alt som hadde med smittevern og helse å gjøre, altså vaksinasjon, testing og håndtering overfor statsforvalter og kommunene når det gjaldt det helsemessige. Typisk var det HOD som begrunnet de reglene vi laget når det var nødvendig, fordi alt skal være helsefaglig begrunnet i en slik krise. Det er pandemien som er grunnen til at vi måtte lage lover, regler, systemer og rutiner. Pandemien er krisens hovedbegrunnelse og da er det smittevern som er hovedbegrunnelsen for de tiltakene vi iverksetter. JD har hatt ansvar for utformingen, gjennomføringen og koordinering av tiltakene.

Har det vært samme fordeling av ansvar gjennom hele pandemien og har det vært adekvat?

MM: Hovedsakelig vil jeg si ja, men pandemien har endret seg og tiltakene har endret seg. For eksempel fikk vi på et tidspunkt ansvar for karantenehotellordningen. Det var ikke helt innlysende at JD skulle ha ansvar for det, men vi hadde et apparat ut mot DSB og kontakt ut mot statsforvalterne og kommunene. Det var på bakgrunn av råd fra helsemyndighetene at vi innførte tiltaket og begrunnet tiltaket. Det var med hjemmel i smittevernloven som Stortinget behandlet, men det var jeg som fremmet proposisjonen og jeg som håndterte saken. Det var en arbeidsdeling basert på kapasitet og hva som var praktisk fornuftig fordi regelverksutformingen lå til JD. Det har vært en pågående debatt om hvor det var praktisk å legge ansvaret, men hovedsakelig har HOD hatt ansvar for helse og JD har hatt ansvar for koordineringen.

Som lederdepartement har JD ansvar for å koordinere utarbeidelsen av beslutningsgrunnlag fra berørte departementer til regjeringen, samt identifisere og vurdere behov for tiltak på strategisk nivå. Hvordan har dere arbeidet for å fylle disse funksjonene?

MM: Rent praktisk er dette noe embetsverket jobber med. Det er lovavdelingen i JD som innhenter de smittevernfaglige vurderingene fra helserettsavdelingen i HOD. Etter 13. mars 2020 ba vi om fast rapportering fra de andre departementene vedrørende konsekvenser av tiltakene. Vi fikk inn begrunnelser når det kom råd om nye tiltak. Så fikk vi tilbakemeldinger, samlet inn dette og formidlet informasjonen. Vi redegjorde for dette først og fremst gjennom RCU-notater og i RCU-behandling.

Har JDs arbeid med å rapportere på de samfunnskritiske funksjonene endret seg underveis i pandemien?

MM: Det er litt vanskelig å si. Én rapportering er ikke lik en annen rapportering. Det avhenger av situasjonen vi er i. Vi har både stått i veldig krevende situasjoner og i enklere situasjoner. Omfanget av rapportering har nok variert deretter.

På et tidspunkt ble det uttrykt at mange synes det ble mye rapportering. Det har vi forsøkt å forbedre etter hvert som vi har skaffet oss erfaring. Jeg har ikke sett den samlede rapporteringsmengden, men jeg tror man ser at vi fikk mer erfaring med å rapportere og at det etter hvert ble mer overordnet. Men jeg er litt usikker på det.

Er det, slik du ser det, behov for endringer i rollen og ansvaret for lederdepartementet slik dette er beskrevet i samfunnssikkerhetsinstruksen?

MM: Mitt utgangspunkt har alltid vært, og er fortsatt, at vi alltid kan gjøre ting bedre. Vi må alltid lære og alltid justere. Er det noe vi har lært i denne krisen er det at vi måtte justert oss på mange områder underveis. Jeg mener det er helt riktig at JD ble lederdepartement. Jeg mener samfunnssikkerhetsinstruks beskriver godt når JD skal være lederdepartement og hvordan rollen bør utøves. Jeg mener instruksen og planverket vårt er godt tilpasset denne uvanlige krisen, men man må gjøre justeringer underveis fordi ingen krise er lik. Jeg mener pandemien har vist at vi har bygget en god grunnberedskap som har gjort det mulig å håndtere dette så godt som vi har kunnet gjøre.

Leser jeg deg riktig at det kommer til å bli noen mindre justeringer fremover eller kan vi gå videre med samfunnssikkerhetsinstruksen slik den er nå?

MM: I stort mener jeg samfunnssikkerhetsinstruksen dekker større og mindre kriser. Man må hele tiden justere seg. Verden endrer seg, så det må være en viss dynamikk avhengig av utviklingen. I stort mener jeg det ligger fast et grunnlag i samfunnssikkerhetsinstruksen som har vist seg å fungere. Det at vi hadde pekt ut de 14 samfunnskritiske funksjonene mener jeg dannet et godt grunnlag for å gjøre en jobb. De fleste samfunnskritiske funksjonene har vært i grønt hele veien med få unntak. Systemet som er kjent og som vi har øvd på har fungert.

Som lederdepartement har JD ansvar for å sikre koordinering på tvers. Hvilke mekanismer har dere benyttet for å sikre koordinering og samhandling på politisk nivå i regjeringsapparatet og på embetsnivå?

MM: Det var rapporteringsrutiner på embetsnivå mellom embetsverket hvor vår samfunnssikkerhetsavdeling hadde ansvar for å hente inn og utarbeide rapporter. Mitt inntrykk er at det fungerte bra. Man hadde god kommunikasjon og man fikk den informasjonen man skulle. Man formidlet det også videre.

Når det gjelder politisk nivå skjedde koordineringen i form av informasjon til RCU. Jeg leser kommisjonens første rapport slik at man stiller spørsmål ved om man burde ha en sektorovergripende funksjon. Jeg ser svakheter med sektorprinsippet, men jeg mener det har sine styrker. Det at vi bruker det samme prinsippet i krise som i en normalsituasjon har sine styrker og fungerer bra. Jeg ser ikke for meg at man skulle hatt et direktorat som skulle styrt alle andre kun i kriser. Det er de som sitter tettest på i en normalsituasjon som har mest kunnskap og som er best på å håndtere dette, men man må ha noen som koordinerer arbeidet.

Det politiske ble koordinert av RCU. Derfor mener jeg at det å opprette RCU var veldig riktig. Man hentet inn de statsråder og departementer som var mest involvert. Så hentet man

inn andre departementer når det var behov og når man behandlet saker som gjaldt dem. Vi fikk etter hvert stor erfaring med å drøfte, konkludere og iverksette. Det gjorde at vi kunne ta raskere beslutninger. Det var en enkel og kjent informasjonsflyt i form av at saker ble sendt frem og på departementsforeleggelse. Vi brukte de kjente systemene, men med helt andre tidshorisonter. I tillegg hadde jeg selvfølgelig dialog direkte med HOD og SMK. Bent og jeg utvekslet informasjon og hadde mange debatter underveis i saker som vi jobbet med, ofte i forkant av RCU-møter. Dette for å klargjøre ting og for å klargjøre om vi var enige eller uenige om ting.

Hvordan mener du Kriserådet har fungert gjennom pandemien?

MM: Inntrykket mitt er utenfra, da jeg ikke er medlem av Kriserådet. Jeg mener Kriserådet har hatt en viktig funksjon hvor man har tatt opp saker av en viss viktighet for å håndtere ting på embetsnivå. Man har der hentet inn vurderinger fra FHI, Hdir, Politidirektoratet (POD) og andre involverte når det har vært behov for det. Det har fungert, kanskje spesielt når man må oppjustere ting, klarere ting og bli enige om håndtering.

Kan du si noe om KSE sin rolle under pandemien?

MM: KSE er et resultat av oppfølging av 22. juli-rapporten. Der var det et viktig læringspunkt at man skal ha en kristenhet i JD som jobber 24/7. I begynnelsen av pandemien bisto KSE HOD med håndtering av pandemien. Det handlet om oppdatering av informasjon og kommunikasjon. De har bistått meg under håndteringen av det å være lederdepartement. Mye handler om det praktiske arbeidet med å tilrettelegge og koordinere.

Har de etter den første fasen holdt kruttet tørt for å møte andre kriser slik de skal i henhold til formålet?

MM: Ja, samtidig koordinerer de og briefer de involvert. KSE har blant annet organisert møtene jeg hadde med kommunene og statsforvalterne. De har veldig tett kontakt med DSB for å koordinere tiltak og utveksle informasjon. De har vært operative hele veien for å håndtere tiltak som vi skulle iverksette.

LJH: KSE har også hatt et hovedansvar for å rapportere på at de samfunnskritiske funksjonene, altså at funksjonene har fungert hele veien. De har sørget for jevnlig rapportering. I starten kom det daglig, men etter hvert kom det ikke like ofte. KSE har et særlig ansvar for at de samfunnskritiske funksjonene fungerer i krisetid.

Kan du gi en kort beskrivelse av ulike koordineringsmekanismer du har vært involvert i som justis- og beredskapsminister?

MM: Jeg var ansvarlig for å sende frem de koordinerende RCU-notatene hvor vi typisk redegjorde for de 14 samfunnskritiske funksjonene. Vi redegjorde for tiltak og konsekvenser av tiltak, og vi ga informasjon til regjeringen. Det var notater jeg sendte frem og som RCU behandlet. Innledningsvis når det var møter i RCU ble det gitt muntlig orientering av henholdsvis helseministeren og meg basert på våre ansvarsområder. Helseministeren orienterte om det helsefaglige, mens jeg orienterte om det vi hadde å melde som sektordepartement og koordineringsdepartement.

Har vi gode nok mekanismer for å sikre nødvendig tverrsektoriell samhandling og samvirke både på regjeringsnivå og mellom departement og underliggende etater?

MM: Hovedsvaret mitt vil være ja. Jeg mener samtidig at vi alltid kan bli bedre og at vi alltid må lære. Jeg ser ikke hvordan ideen om et annet sektorovergripende organ enn det vi har gjennom Kriserådet og RCU skulle fungert. Vi kan alltid bli bedre på å jobbe på tvers av sektorene, men jeg ser ikke at vi har behov for enda et organ og enda en institusjon. Vi hadde veldig korte linjer og veldig hyppige møter. Noen vil kanskje si at regjeringen var for detaljert i sin behandling av spørsmål. Vi var opptatt av å være tett på og ta raske beslutninger, men basert på hva som var nødvendig og forholdsmessig. Det mener jeg RCU-møtene har vært en god anledning til. Vi hadde i tillegg hyppige regjeringskonferanser hvor jeg kunne informere resten av regjeringen ved behov.

Saksforberedelsen til RCU skjedde i linjen til de respektive departementer. Det man da ikke har sett spillover-effekten av fra sitt eget departement og over til et annet, blir i teorien først avdekket på statsrådsnivå i RCU. Hvis man da får dårlig tid er det statsråder, som ikke er de som kan det best, som skal gjøre det. Ser du noen annen måte RCU kunne vært bedre forberedt slik at det som ble diskutert i RCU ble avdekket tidligere? Ikke som et nytt organ, men for eksempel ved å ha en tverrsektoriell arbeidsgruppe som hadde som hovedformål å drive saksforberedelse?

MM: Jeg tror ikke det hadde fungert. I en perfekt verden kan man tenke seg et slikt system, men tid var et knapphetsgode her. Vi snakker om liv og helse. Vi snakket om tiltak som var nødvendige og som raskt måtte iverksettes. Når det gjelder detaljeringen så kan det som fremstår som en liten sak fort bli en stor sak. Det opplevde vi flere ganger. Samtidig kunne store saker vise seg å være mindre. Det er vanskelig å vite det i forkant når det virkelig stormer.

Så er det slik at statsråder ikke er eksperter på noe annet enn politikk, men vi hadde embetsverket. Vi jobbet veldig tett med hverandre og det var veldig tett kommunikasjon på tvers av embetsverkene. Derfor var det slik at selv om du bare hadde et døgn på å sende frem et notat, så gikk det til oss og våre avdelinger som er gode på det de driver med. Lovavdelingen skulle se på det retts tekniske og sikkerhetsmessige, og politiavdelingen skulle se på det praktiske knyttet til tiltak. Det er flinke folk og de er alltid involvert. Jeg møtte alltid godt forberedt til RCU uansett hvor kort tid vi hadde. Veldig ofte hadde vi også snakket sammen om dette politisk for å diskutere hva embetsverket anbefalte, og hva konsekvensene kunne være.

Tid er en knapphetsfaktor som er vanskelig å måle i ettertid. Når man står i en situasjon hvor viruset og smittesituasjonen endrer seg og man må iverksette noe raskt, tror ikke jeg at en ekstra arbeidsgruppe ville bedret kvaliteten på vedtakene våre. Jeg tror det bare ville tatt mer tid og det hadde vi ofte for lite av. Jeg skulle ønske meg at vi hadde mer tid, men det hadde vi lite av og det måtte vi forholde oss til. Det gjorde embetsverket og de ble etter hvert veldig godt kjent med hverandre på tvers av departementene. I tillegg til at det ble jobbet i linjen, ble det også tettere kontakt.

Jeg vil legge til at ikke alle konklusjoner er like gode og man ville kanskje truffet andre konklusjoner i etterpåklokskapens lys, men der og da gjorde vi det vi kunne gjøre som var forsvarlig og nødvendig.

LJH: Kanskje løfter man noen detaljer til RCU som normalt ville vært et annet sted, men det henger sammen med at dette er en helt annen type krise. Ved en redningsaksjon har de der ute

alle fullmakter og det er ikke noe politikerne skal blande seg inn i. I denne situasjonen vil hver detalj av beslutningene ramme hele samfunnet over tid og det vil ramme alle. Det gjør at beslutninger bør løftes til et høyere nivå, nemlig RCU, for å sikre at de er grundig vurdert også ut ifra de samfunnsmessige virkningene.

Et annet element er hyppigheten på RCU-møtene. Det var ikke som med en vanlig regjeringsbehandling med en lang høringsprosess i forkant. Her var det en kontinuerlig håndtering av kjent materie. Man kjente forrige ukes konklusjoner når man satt i RCU. Konklusjonene bygde på hverandre og slik fikk man en slags løpende krisehåndtering i RCU. I tillegg var det tett dialog underveis mellom embetsverket og politisk nivå. Jeg hadde daglige samtaler med kollegaer i andre departementer. Det var en løpende koordinering, både på embetsnivå og politisk nivå.

Kan du beskrive hvordan du som statsråd har jobbet ned mot embetsverket under pandemien?

MM: Jeg kan ikke si noe annet enn at vi jobbet hele tiden. Normalen er at vi har morgenmøter hvor vi går gjennom aktuelle saker, men sannheten er at koronapandemien preget arbeidsdagen min. Vi produserte ganske mange andre saker etter hvert, litt avhengig av koronasituasjonen. Jeg var ganske ofte i Stortinget. Jeg jobbet hver dag mot departementsråden, de aktuelle ekspedisjonssjefene og medarbeidere i avdelingene. De hadde kort vei til mitt kontor. Det kunne være møter, e-poster, samlinger, telefonkontakt med departementsråd og andre i departementet dersom det var nødvendig.

I en nasjonal sektorovergripende krise har beslutninger i en sektor gjerne konsekvenser i en annen sektor. Hvordan har JD som lederdepartement arbeidet for å utrede ulike sektorkonsekvenser av iverksatte nasjonale eller regionale smitteverntiltak?

MM: Vår jobb var å innhente mulige konsekvenser fra de departementene som hadde kunnskap om dette. Det har vi redegjort for ovenfor RCU. Der involvert vi også de departementene som tiltaket angikk. Om det var tiltak rettet mot kultursektoren var det først og fremst Kulturdepartementet som redegjorde for konsekvenser for sektoren, mens vi tok det mer overordnede. Vi redegjorde for sektorkonsekvenser i merknader eller i den muntlige debatten. Dette brukte vi mye tid på. En ting er å få et råd, mens det er noe annet å se på hvilke konsekvenser tiltakene har utover å hindre sykdom og død, som var hovedargumentasjonen for tiltakene. Det var det vi brukte tid på. Etter hvert skaffet vi oss erfaring med hva som virker og hva som ikke virker, og hva som får konsekvenser vi ikke kan stå inne for. Det skjedde gjennom RCU-behandling, både skriftlig og muntlig, og gjennom direkte kontakt med andre departementer.

Det har vært flere andre kriser underveis pandemien, blant annet i tilknytning til uttrekningen av Afghanistan og hendelsen i Gjerdrum. Hvordan vurderer du JDs og myndighetens kapasitet og evne til å håndtere eventuelle samtidige kriser?

MM: Det er noe av det jeg mener viser at vi har en veldig god grunnberedskap. Vi har hatt flere samtidige hendelser som har vært store og alvorlige, og som har vært krevende for de involverte og for JD. Jeg har en enorm beundring for den kapasiteten, kompetansen og evnen til å håndtere mange vanskelige ting samtidig. Det er gjort en så enorm innsats at det nesten ikke går an å beskrive. Det er ikke lett å skryte når man er på innsiden, men når jeg nå står på utsiden vil jeg særlig gjøre det. Vi så på Gjerdrum hvordan ressursene fant hverandre og fikk

en god evalueringsrapport. Selv om Afghanistan var veldig krevende mener jeg at vi under veldig vanskelige forhold gjorde en viktig jobb.

Er det eventuelle læringspunkter her eller er læringspunkter at sånn vi har det fungerer?

MM: I stort så vil jeg nok svare at vi fungerer og vi har vist at vi fungerer, men vi må alltid lære. Hele poenget med å evaluere er å lære. Vi må forberede oss på det vi ikke er forberedt på. Ofte handler en evaluering om at vi evaluerer én hendelse som vi skal håndtere bedre neste gang, men neste gang ser kanskje krisen annerledes ut. Gjerdrum og Afghanistan har likhetstrekk, men de er helt ulike. Poenget med beredskapsarbeidet er at det må være under utvikling.

Dere får rapporter. Det blir rapport på de samfunnskritiske funksjonene, så tar dere det videre ved å redegjøre for det i RCU og ta kontakt med det ansvarlige departementet eller sektoren. I det å være lederdepartement, hvor langt går man i å dytte på / følge opp for at det som står i gult ikke lenger blir stående i gult eller at det gjøres noe med konsekvensene? Hvor langt går man som lederdepartement?

MM: Jeg ønsker å supplere litt. I tillegg til å innhente rapporter og kontakte aktuelle departement, delte vi ut rapportene til regjeringens medlemmer slik at alle skulle være informert om status på det samfunnskritiske.

I tillegg til å ta det opp i regjering, tok departementsråden opp aktuelle saker i kriserådet. Jeg vil si vi var veldig aktive. Vi fikk blant annet rapporter fra utvalget som var satt ned for å se på sårbare barn og unge. Det ble fremført en rekke bekymringer fra utvalget, hvorpå både barne og familieministeren og jeg i regjering var tydelige på å følge opp og etterspørre tiltak og håndtering av det. Vi oppfatter at både embetsverket og vi politisk hadde en aktiv rolle på områder vi mente det var nødvendig. Vi agerte.

Del 3: Regjeringen som kollegium

Kan du beskrive hvordan JD som lederdepartement og du som statsråd har arbeidet opp mot r-konferanser og RCU?

MM: Vi laget saker knyttet til både vårt ansvar som lederdepartement og sektordepartement. Vi lagde saker knyttet til de fire samfunnskritiske funksjonene vi har ansvar for og saker knyttet til ansvarsområder vi hadde. For eksempel innreise, DSB sin rolle og Svalbard. Innreise var et tema i nesten hvert eneste RCU. Vi laget RCU-saker, men vi redegjorde også muntlig i RCU og regjering. Jeg deltok ikke minst når andre statsråder hadde saker hvor JD hadde gjort vurderinger.

Var dere selv aktive pådrivere for å få ting på agendaen i r-konferanser og RCU?

MM: Ja, i den forstand at vi fremmet veldig mange av sakene. Vi var veldig ofte involvert også i de sakene vi ikke fremmet. Vi ba også om at andre departementer fremmet saker når det var nødvendig.

Har du eventuelt eksempler?

MM: Det har vært mange saker. Jeg tror dette med sårbare var en slik sak hvor vi ba BFD om å fremme sak vedrørende tiltak. Det jobbet de med selv også, men der var også vi pådriver. Det var helt sikkert også andre saker knyttet til testregime på grensen, koordinering på grensen mv.

Vi har gjennom vår gransking sett at regjeringen har hatt tett styring og en rekke beslutninger har blitt løftet til regjeringen. Har dette vært en hensiktsmessig måte å organisere arbeidet på?

MM: Ja. Jeg har som sagt tenkt mye på det. Jeg tror vi hadde en effektiv måte å organisere arbeidet på. Vi kan selvfølgelig bli bedre, men vi hadde hyppige møter, vi fikk god erfaring og vi trakk til oss fagmyndighetene for å kunne ha et grunnlag for beslutningene. Når det gjelder innhold i beslutningene kan man sikkert i ettertid si at noe kunne vært annerledes. Der og da mener jeg vi jobbet på en måte som var veldig arbeidskrevende, men helt nødvendig i den situasjonen vi har stått i.

Gjennom pandemien har fagmyndighetene gitt faglige råd og politikerne har tatt beslutningene? Hvordan vil du beskrive at forholdet mellom politisk nivå, embetsnivå og direktoratene / FHI har vært i håndteringen av pandemien?

MM: Vi jobbet veldig tett med hverandre. Jeg hadde først og fremst ansvar for POD og DSB som har hatt en stor rolle i arbeidet. Både de fra politisk side og fra embetsverket hadde mye kontakt med dem. I begynnelsen av RCU-møtene var Hdir, FHI og JD til stede digitalt på møtene, rapporterte og begrunnet sine råd og svarte på spørsmål. Det var alltid mange spørsmål fra RCU-medlemmene til direktoratene. Samarbeidet var veldig tett. Så var det regjeringen som tok debatten om tiltakene og beslutningen.

Har regjeringen avveid forholdet mellom smittevern på den ene siden, og hensynet til grupper som rammes av smitteverntiltak på den andre, når regjeringen selv har fattet beslutninger vedrørende tiltak? Hvordan har dette fungert i praksis? Har det vært en rimelig balanse mellom hensynene?

MM: Dette har vært de vanskelige dilemmaene hele tiden. Det at noe smittvern faglig er anbefalt, taler sterkt for å gjennomføre tiltak. Så vet vi at tiltakene har en konsekvens. Det kunne handle om den praktiske gjennomføring av tiltakene, det kunne handle om hjemmelsgrunnlaget, men først og fremst var det de praktiske konsekvensene for de som ble rammet som var gjenstand for våre debatter. Der fikk vi etter hvert mye erfaring om hva konsekvensene var og hvordan tiltakene fungerte, og den erfaringen brukte vi. Det vi brukte tid på politisk var å balansere tiltak opp mot konsekvenser av tiltak. Det gjorde vi hele tiden og fortløpende, og vi korrigerer tiltak fordi vi så utilsiktede konsekvenser av dem. Det mener jeg vi ga en veldig grundig behandling, sett hen til det tidspresset vi ofte hadde.

Har regjeringen hatt tilstrekkelig grunnlag og tid til å avveie smittevernhensyn opp mot konsekvenser av tiltak, eller var det hele tiden knapphet?

MM: Begge deler var en knapphet. Det skyldtes at det hele tiden var spørsmål om liv og helse. Det gjør at man er nødt til å treffe beslutninger som man der og da mener er viktige og nødvendige. Vi innhentet alltid faglige råd og vurderinger, og vi tok debattene. Vi gjorde også korrigerende tiltak. I en så altomfattende krise som varer så lenge er tid en knapphet, men det har også variert hvor lang tid vi har hatt. Noen ganger har vi hatt veldig god tid på

beslutningene, andre ganger har vi hatt veldig dårlig tid. Det å ha den nødvendige grunnberedskapen for å kunne gjøre og gjennomføre tiltak har vært viktig.

Kan du si litt mer om prosessen rundt vurdering av forholdsmessighet?

MM: Ethvert tiltak skal både være nødvendig og forholdsmessig. Det er en smittvernfarelig vurdering hva som er nødvendig rent smittevernfarelig. Det er også en smittevernfarelig vurdering hva som er forholdsmessig. Der har lovavdelingen i JD vært veldig tett på for å se på forslag til tiltak og på begrunnelsen for tiltak. Vi har vært opptatt av rettssikkerhet og å skape trygghet. Det har vært utgangspunktet for alt vårt arbeid. Det skal være rettssikkert og trygt. Det er alltid vanskelig å gjøre disse vurderingene, men vi måtte gjøre dem.

Har prosessen og hvilke hensyn som er blitt vektlagt, endret seg over tid?

MM: Kanskje ikke vektleggingen av hva som har vært nødvendig og forholdsmessig, men kanskje hva som har vært hensiktsmessig. Vi så en enorm tillit til et tillitsbasert system i begynnelsen av pandemien. I fjor og i romjulen hadde nordmenn en enorm reiseaktivitet. Da var det ikke like stor oppslutning rundt de tillitsbaserte tiltakene. Da må tiltakene endres for å oppnå ønsket resultat. Det har vært gjort mange endringer underveis for å kunne justere tiltakene, slik at vi traff bedre og hadde færre utilsiktede konsekvenser. Vi har da ment at det har vært grunnlag for det og det har vi bygget på erfaring med den praktiske gjennomføringen.

I hvilken grad har det vært dialog med Stortinget og partiapparatet underveis i pandemien i forkant av tiltak?

MM: Det må hovedsakelig SMK svare for da det er de som har hoveddialogen opp mot Stortinget. Jeg hadde tett kontakt med Stortinget etter avtale med SMK vedrørende koronalongivningen. Det har jeg redegjort for grundig i første rapport. Jeg har hatt en rekke saker som jeg fremmet for Stortinget. Vi har fremmet hjemmelsgrunnlag knyttet til tiltak, samt en rekke regler og lover for Stortinget. Da har jeg hatt tett kontakt først og fremst mot justiskomiteen og deres leder, men også i noen anledninger vært åpen for kontakt med andre. Vi hadde for eksempel en sak knyttet til karantenehotell og da var det vært naturlig å åpne for spørsmål fra alle partier. Hoveddialogen fra regjeringens side har vært SMK.

Hvordan vurderer du myndighetens evne til å løfte blikket og ta høyde for videre utvikling og planlegge for ulike scenarier underveis i pandemien?

MM: Det var det arbeidet vi forsøkte å gjøre når ting roet seg. Vi lagde ulike scenarier basert på innspill fra helsemyndighetene, fordi det er korona som er hele utgangspunktet for krisen vi er i. Vi ba om vurderinger knyttet til dette. Vi lagde ulike scenarier knyttet til hva vi kunne se for oss videre. Det var ikke slik at vi alltid hadde dårlig tid. Det var perioder hvor det var litt roligere og hvor vi kunne se frem i tid. Derfor vil man se at vi har endret tiltaksnivået basert på smittesituasjonen.

Del 4: JD som sektordepartement for justissektoren

Har politisk ledelse i JD gjort noe annet for å ivareta sitt sektoransvar for DSB og politiet under pandemien enn det dere gjør i en normalsituasjon?

MM: Ja. Vi har hatt veldig mye tettere kontakt. I normalsituasjon får justisministeren brief hver fredag fra sine underliggende etater, deriblant DSB, PST, POD og NSM. Vi har hatt mye tettere kontakt fordi både DSB og POD har hatt et veldig stort ansvar. Vi fulgte i hovedsak linjen, men det var hyppige samtaler med samfunnssikkerhetsavdelingen og politiavdelingen knyttet til ting som oppsto gjennom uken og døgnet. Det var ting DSB og POD hadde ansvaret for og vi forestod dem med kontakten. Vi hadde veldig mye kontakt mot de to direktoratene.

Del 5: JDs arbeid knyttet til tiltak mot importsmitte

Det har vært iverksatt en rekke tiltak for å begrense importsmitte. Har du noen overordnede refleksjoner om hva som har vært særlig utfordrende, og hva som har fungert godt i dette arbeidet?

MM: Vi har hatt noen av de strengeste innreiserestriksjonene av alle land i Europa nesten hele tiden. Det er veldig vanskelige beslutninger å ta. Vi ønsker åpne grenser og fri ferdsel, men vi måtte ha kontroll. Det å både forhindre og forsinke smitte var veldig viktig. Vi fikk hyppige råd knyttet til innreiserestriksjoner og vi fattet hyppige beslutninger. Vi ser i ettertid at vi hadde 16 milepæler. I tillegg var det mange endringer. Vi var opptatt av at alt skulle være forholdsmessig og nødvendig. Når vi har fått råd om å stramme til har vi vært opptatt av å gjøre det. Samtidig har det vært kritikk mot at vi i sommer / høst åpnet opp, men da var det ikke lenger grunnlag for å holde på så strenge restriksjonen. Det var ingen smittevernaglig begrunnelse for å opprettholde et så strengt regelverk som vi hadde da.

Det som var vanskelig var konsekvensene av tiltakene – det rammer barn, det rammer voksne og det skal gjennomføres i praktisk. Det har vært veldig vanskelige vurderinger. Det har vi brukt mye tid på i regjering. Overordnet mener jeg at de strenge restriksjonene har hatt positive konsekvenser ved at vi har hatt mindre smitte og mindre dødsfall, men det har også vært veldig krevende for dem som har blitt rammet. Vi har vurdert at det har vært nødvendig, men vi er fullt klar over at det har hatt store konsekvenser. Det har blant annet hatt konsekvenser for næringslivet og dem som jobber på grensen. Det har vi forsøkt å fremvise når vi har diskutert det i regjeringen.

Den praktiske gjennomføringen ble veldig krevende fordi vi gjorde raske endringer ofte. Det å stå på grensen å skulle håndtere et regelverk som kunne endre seg flere ganger i uken er fryktelig krevende. Jeg har vært på Gardermoen flere ganger og langs grensene våre. Det er gjort en enorm innsats fra politiet, Sivilforsvaret, Toll mv. De har gjort en enorm innsats under veldig vanskelig forhold. Det var veldig ofte de som fikk kjeft for de endringene vi gjorde. Vi forsøkte å forbedre dette ved å ha en større tidshorisont fra vi vedtok en endring til vi gjennomførte den, og ved å gjøre endringer hver 14. dag eller en gang i måneden istedenfor ukentlig. Hele tiden var det forutsatt at vi hadde en smittesituasjon vi hadde kontroll på. Høsten 2020 så vi hvordan dette endret seg ganske raskt.

Mange forstår ikke hvorfor vi ikke kan ha et regelverk hele tiden. Det kan vi ikke, fordi det har vi ikke lov til. Det har vært vanskelige vurderinger, med store konsekvenser, men vi mente de vedtakene vi tok var nødvendige og forholdsmessige.

Kan du beskrive involveringen og kontakten mellom politisk ledelse og embetsverket i arbeidet med å ta frem tiltak, samt endringer i regelverk for å begrense importsmitte?

MM: Vi arbeidet veldig tett med hverandre. Vi fikk råd fra FHI og Hdir. Embetsverket i justis gjorde sin vurdering og så tok de det opp til politisk nivå. Deretter hadde de møter med våre folk for å se på og vurdere de juridiske konsekvensene, de menneskelige konsekvensene og de rent praktiske konsekvensene. Så fremførte vi det overfor helse. I forkant av RCU var det ofte kontakt mellom embetsverk i helse og justis, og på politisk nivå. Så hadde vi debattene i RCU. Det jobbet vi med gjennom døgnet eller over flere dager. Vi jobbet tett på folk i eget departement og i andre departementer, særlig i HOD.

Var den tilnærmingen prinsipielt annerledes enn hvordan vi gjør det når det ikke er pandemi?

MM: Ja, i den forstand at det er mer intenst arbeid og knyttet til et område hvor vi normalt ikke gjør mange endringer. Normalt stenger vi ikke ned grenser eller driver denne form for regelverksendring. Det gjør vi fordi vi har en pandemi. Det er ikke uvanlig at vi jobber tett på embetsverket og andre departementer i viktige saker, men her snakker vi om et helt annet omfang, en helt annen intensitet og på et område hvor vi normalt ikke ville ha drevet med denne type tiltak.

Vi har gjennom vår gransking sett at det har vært korte frister fra det fremmes forslag om tiltak, og til dette behandles i RCU eller r-konferanse. Tenker du at denne beslutningsprosessen påvirket mulighet for avklaringer med andre departementer eller har det vært godt nok?

MM: Vi kunne alltid ønsket oss mer tid. Når vi har fattet en beslutning har vi gjort det fordi vi mener det er nødvendig. Det er heller ikke skrevet i stein. Beslutningene kan endres. Vi har gjort endringer når vi har sett at det har fått utilsiktede konsekvenser. Det har også hendt at vi har utsatt beslutninger fordi vi trenger mer informasjon. Dette har vært nødvendig gitt utvikling av smitte og muterte virus, og når vi ser på tilslutningen til tiltak som har endret seg underveis.

Har hurtigheten i prosessen hatt uheldige konsekvenser?

MM: Det har fått store konsekvenser for enkeltpersoner og de som skulle praktisere dette. Igjen har vi langt på vei fulgt tydelige, faglige råd vi har fått, men ikke alltid fordi vi har ment at rådene har fått for store konsekvenser. Etter hvert endret situasjonen seg knyttet til vaksinasjon og testkapasitet. Det er mye mindre inngripende å ta en test på grensen enn å bli nektet adgang. Vi har myknet opp tiltak når vi har hatt mulighet til det for å gå til en mindre inngripende variant. Vi kan alltid se at beslutninger kunne vært bedre utredet og bedre vurdert, men det er i etterpåklokskapens klare lys.

Hva oppfatter du har vært pådriver for de raske prosesser? Er det behovet for å vise politisk handlekraft eller berolige folket?

MM: Jeg har aldri tenkt at vi må vise politisk handlingskraft når jeg har sittet i RCU, og at vi derfor må gjøre noe. Alle råd vi har fått har vært helsefaglige begrunnet og det har vært vurderingen vår. Det har vært viktig å skape trygghet i befolkningen, men vi iverksatte ikke tiltak for å skape trygghet alene. Trygghet skapte vi gjennom kommunikasjon og gjennom å være tilgjengelige. For eksempel har vi hatt et politi som i den første tiden fulgte opp, ga råd og veiledet. Jeg sa i starten at vi ikke skulle ha et «koronapoliti», men det fikk vi i høyeste grad fordi det var nødvendig. Grunnlaget har hele tiden vært vurderinger av kapasitet på sykehus, smittesituasjon, testing og vaksinasjon.

Er det korrekt å trekke den konklusjonen at FHI og Hdir ikke har vært robust nok satt opp til å se ting tidligere?

MM: Det er vanskelig for meg å vurdere. Mitt utgangspunkt er at de har stor faglig kunnskap og kapasitet. Det har de vist gjennom den lange tidshorisonen. Det er veldig mange andre som skal vurdere konsekvensene av tiltak. Jeg skulle for eksempel vurdere konsekvensene for politiet og de EØS-faglige konsekvensene, Utenriksministeren skulle vurdere de utenrikspolitiske konsekvensene. Det er mange som skal vurdere og bidra inn i debatten. Derfor der det ikke alltid slik at vi har slavisk fulgt rådene vi har fått. Vi har formidlet dem, vi har noen ganger korrigert dem og vi har noen ganger ikke fulgt dem. Noen ganger har vi fulgt dem delvis. Det er fordi vi har tatt en politisk beslutning etter en debatt i RCU hvor andre har kommet med innspill. Med «andre» mener jeg primært fra embetsverket i andre direktorater som har vært tett på.

LJH: Jeg må bare supplere med at vi også hadde jevnlige møter med partene i arbeidslivet og med næringsorganisasjoner. Vi fikk også henvendelse fra enkeltpersoner og organisasjoner som for eksempel representerte de som hadde familier i utlandet. I tillegg til disse løpende vurderingene hadde vi løpende kontakt med andre aktører og fikk innspill. Selv om det var knappe frister, hadde vi en tett dialog med veldig mange andre aktører som også kunne gi oss innspill før vi fattet endelig beslutning.

MM: Jeg hadde jevnlige møter med statsforvalterne, sysselmesteren og kommunene slik at de kunne gi tilbakemeldinger. Noen ganger hadde vi de møtene i forkant av beslutninger, noen ganger i etterkant, men hele poenget var at de skulle komme med innspill som jeg kunne bringe videre til regjering.

Til LJH som tidligere statssekretær: Vi ser av dokumentene vi har mottatt at du som statssekretæren ofte har gått i dialog med statsråd og embetsverk i disse prosessene. Kan du gi en kort beskrivelse av hvordan du har vært involvert deg i slike situasjoner?

LJH: Det er som ekstra bistand for Monica. Som en løpende del av saksbehandlingen hadde jeg for eksempel dialog med DSB om koronahotell og møter med statsforvaltere. Jeg hadde mange møter med andre aktører for å få innspill og synspunkter, som ble formidlet inn på de ulike sakene som var til behandling.

Vi statssekretærer har litt bedre dagsorden enn det statsrådene har. Vi har alle måttet jobbe døgnet rundt, men vi har mer mulighet til å forberede saker. Jeg hadde løpende dialog med andre statssekretær i andre departementer for å forberede de saker som skulle opp i RCU. Den dialogen gikk ut på å oppklare hva vi var enige eller uenige om slik at RCU fikk et godt beslutningsgrunnlag. Notatene som ble lagt frem skulle være tydelige på hva vi var enige om og hva som var uenighetspunktene som gjorde det nødvendig å få en avklaring i RCU. Det var rett og slett en løpende jobb for å koordinere med andre departementer.

Kan du beskrive hvordan bekymringer om hjemmelsgrunnlag for tiltak som er kommet fra Lovavdelingen, er blitt håndtert videre?

MM: Det ble håndtert gjennom diskusjoner og debatter som vi hadde i departementet. Vi satt sammen og diskuterte og vurderte. Jeg var veldig opptatt av at lovavdelingen skulle komme med sine synspunkter, men det var regjeringen og jeg som måtte ta beslutninger knyttet til anbefalinger.

Et eksempel er karantenehotell som har vært et hyppig debattert tiltak. Spørsmålet er om det er lov å pålegge folk som har et egnet oppholdssted å bo på hotell. Vi brukte mye tid på å diskutere det og det var vanskelig. Ikke alle bor i en egen villa med tilgang på alle fasiliteter. Mange bor trangt og tett og vil ikke ha denne muligheten. I det perfekte liv skulle vi saksbehandlet hver enkelt reisende, slik at de som hadde egnede fasiliteter slapp og de som ikke hadde det måtte på hotell. Men det lar seg ikke gjøre. Selv om antall reisende totalt sett gikk ned, gikk det en periode veldig opp. Vi så at den tillitsbasert karanteneordningen ikke fungerte. Det ble for eksempel økende smitte i spesifikke bydeler i Oslo. Vi så at vi var nødt til å innføre karantenerogler som vi var sikre på at ble overholdt. Det var et fryktelig vanskelig tiltak som vi brukte mye tid på. Jeg redegjorde i regjering for at dette er på grensen av hva som er juridisk holdbart, men alternativet er at vi ikke har kontroll. Basert på innspill så viste vi at folk nærmest kjøpte seg dokumenter og begrunnelse. Det tillitsbasert holdt altså ikke, så vi måtte innføre strengere regler. Det var ikke lett, men vi mente det var nødvendig. Så fikk vi heller redegjøre for de vurderingene vi hadde gjort på en tydelig og åpen måte om noen ville ta det til domstol.

Vi dokumenterte hva vi hadde gjort gjennom regjeringsbeslutninger, men når vi vurderte enkeltvedtak var vi ærlige på at vi forstod at det var inngripende og at folk setter spørsmål ved det. Vi deltok også i debatter med jussprofessorer som mente noe om det. Jeg står fortsatt inne for at de mest inngripende tiltakene var nødvendige på tidspunktet vi innførte dem.

Karantenehotell ble besluttet med kort implementeringsfrist. Dette skal ha skjedd rundt 5.-8. november. Når beslutningen tas er det enighet mellom helse, justis og SMK om å utsette fristen i to dager pga. utfordringer i det praktiserende ledd. Vi har ikke dokumentasjon på det, men den utsettelsen reverseres slik at man ikke får de to ekstra dagene. Vi vet ikke hvorfor man velger å iverksette det raskere. Kan du fortelle om hva som skjedde i den sammenheng?

MM: Jeg mener å huske at det ikke var noen utsettelse første gang vi diskuterte karantenehotell. Jeg kommer veldig gjerne tilbake til dette. Jeg tror vi utsatte det fordi det ikke var praktisk gjennomførbart på grunn av mangel på hotellkapasitet, men så fikk vi det på plass gjennom vår kontakt med DSB, statsforvalter og kommune. Derfor valgte vi å iverksette det likevel. Dette må jeg sjekke med JD. Den fristen ble ikke utsatt fordi vi ikke ønsket at folk skulle på hotell, tvert imot. Jeg tror dette har en praktisk begrunnelse.

Har det vært diskusjoner og uenighet internt i JD (også mellom politisk ledelse og embetsverket) om forslag til tiltak og regelendringer for å begrense importsmitte? Kan du gi eksempler og eventuelt redegjøre for hva uenighetene har gått ut på?

MM: Ja, absolutt. Det beste eksempelet er karantenehotell. Vi har hatt flere situasjoner hvor jeg opplever at vi hadde debatter om grensdragninger og vurderinger. Det er viktige debatter å ta. Igjen var jeg opptatt av å fremme lovavdelingens vurderinger og JDs vurderinger.

Et annet eksempel er knyttet til vaksinasjon og om man kunne nekte vaksinerte å komme til Norge om de ikke kunne dokumentere vaksinasjon. Spørsmålet var om det var en verifiserbar dokumentasjon. Dette hadde vi mye debatt om. Vi hadde ikke systemer for å verifisere om de var vaksinert. Jeg fremførte de synspunktene i regjering. Jeg og regjeringen gjorde en vurdering av hva som var nødvendig å gjøre der og da. Vi oppfattet at det å basere seg på et

papirbasert system ikke var godt nok. Det var basert på at vi hadde fått et helsefaglig råd om å hindre importsmitte.

Det var også en debatt mellom regjeringsmedlemmer knyttet til vaksinasjon av samfunnskritisk personell. Vi hadde flere slike debatter og det er viktig at vi hadde disse debattene.

Vi har forstått det slik at JD har mottatt en rekke innspill fra berørte aktører vedrørende praktisering av regelverket, for eksempel knyttet til tolkningsproblemer og forberedelse før ikrafttredelse? Har slike tilbakemeldinger blitt løftet opp til deg som statsråd?

MM: Det har fra tid til annen vært løftet opp til meg, særlig når det har hatt prinsipiell betydning. Da har jeg vært konferert om dette.

Har ev. slike tilbakemeldinger blitt tatt med inn i regjeringens diskusjoner?

MM: Det kan det ha blitt gjort. Om tilbakemeldingene var av et visst omfang og interesse kan jeg ha løftet det inn i regjering. Men det avhenger helt. Noe var rett og slett rent praktisk.

Til statssekretær LJH: Vi ser av dokumentasjonen at du har vært til stede på en rekke av de møtene DSB har organisert med statsforvaltere, kommuner og fagetater. Kan du kort beskrive din rolle og funksjon på disse møtene?

LJH: Det var viktig for oss å sørge for at vi var “hands on” på alt som hadde å gjøre med innreiserestriksjoner og forvaltning av karantenehotell, samt sørge for at informasjonen kom ut til kommunene og statsforvalterne som hadde særlig ansvar for det. Vi oppfattet også at det var viktig for oss å få informasjon fra statsforvalterne og kommunene opp til politisk ledelse, samt være synlige for dem slik at de kunne gi uttrykk for synspunkter og frustrasjon.

Jeg forsøkte å delta på alle kontaktmøtene de hadde, både for å formidle vurderingene som hadde blitt gjort i RCU og regjeringen, men også for å få tilsvarende tilbakemeldinger fra de som var ute i feltet. Det tror jeg var nyttig for begge parter. Det er noe med det å være synlig hele veien ut og la dem få komme til med de praktiske utfordringene. Det gjorde det også enklere for oss å løfte problemstillinger som førte til at vi måtte justere regelverk eller forsikre kommuner om at regjeringen kom til å dekke alt de fikk av regninger for eksempel i forbindelse med karantenehotell. Det er noen ganger viktigere at de får høre det fra politisk ledelse enn at det formidles gjennom DSB.

Kan du redegjøre for hovedtrekkene i de tilbakemeldingene du har fått?

LJH: Det var ofte en del rene praktiske problemstillinger som for eksempel hvordan man skulle operere et hotell, at man hadde utfordringer med innregistrering, eller hadde kapasitetsproblemer. Det var veldig mange spørsmål knyttet til hvor lenge en måtte regne med å ha karantenehotell og i hvor stort omfang. Der var det hele veien en usikkerhet som vi måtte formidle. Samtidig var Hdir med på disse møtene og kunne si noe om prognosene de hadde fremover. Det var mange spørsmål rundt prognosene og rundt den praktiske håndteringen.

Ble informasjonen gitt videre til regjeringen?

LJH: Det ble tatt referater og notater av møtene som var en del av det beslutningsgrunnlaget vi hadde da vi gjorde justeringer på regelverket.

Politiet i grensekontrollen har en viktig funksjon med tanke på å veilede og gi råd til de reisende om karantenehotellordningen, i tillegg til å kontrollere dokumentasjon, for eksempel om vedkommende oppfyller unntak fra plikten til opphold på karantenehotell. I den forbindelse må politiet tolke og praktisere et regelverk som formelt sett ligger under HOD. Har du som statssekretær vært i kontakt med POD om problemstillinger knyttet til dette, formelt eller uformelt? Hvordan er ev. slike problemstillinger håndtert?

LJH: Dette gikk primært gjennom politiavdelingen vår. De hadde jeg løpende dialog med. De hadde også løpende dialog med helse. Det var ingen vanntette skott. Jeg kan ikke erindre at de hadde et eget møte med POD om den problemstillingen. Det kan hende, men det husker jeg ikke.

Politiet har i dokumentasjonen vi har fått uttrykt ønske om å slippe ansvar for å vurdere plikt til å bo på karantenehotell, ev. nedprioritere innsatsen ved for eksempel å gå over til stikkprøver. Har du mottatt slike tilbakemeldinger? Er ev. slike tilbakemeldinger videreført til regjeringen?

LJH: Ja til begge deler.

***Tilbake til Mæland:* Har du noen synspunkt på mulige konsekvenser / utfordringer ved at JD har hatt et ansvar for karantenehotellordningen, selv om dette faller innenfor HODs konstitusjonelle ansvar?**

MM: Ja. Dette var en av debattene jeg hadde i departementet. JD mente nok at det faglig ikke lå hos oss, men vi måtte gjøre en arbeidsfordeling. Selv om HOD hadde den smittevernfaglige begrunnelsen, hadde vi et system gjennom DSB. Deres kontakt med statsforvalterne og kommuner gjorde at dette lot seg håndtere. Det var vi som skulle praktisere regelverket på grensen. Politiet ba om stikkprøvebasert kontroll, men det etterkom vi ikke fordi vi måtte ha mye tettere kontroll med hver enkelt reisende enn det. Vi ga også massivt med ressurser til politiet. Først 400 stillinger og deretter 100 fordi de trengte folk. Også sivilforsvaret gjorde en kjempejobb for at vi skulle håndtere dette. Det var en hensiktsmessighet som gjorde at vi fikk den oppgaven, og vi har gjort den oppgaven. DSB har gjort en kjempejobb sammen med statsforvalterne og kommunene. Det er løst på en så god måte som mulig, gitt at vi måtte ha det regelverket som egentlig ingen ønsket seg.

Er det noe knyttet til innreiserestriksjoner og karantenehotell som dere tenker det er viktig å formidle til kommisjonen og som vi nå ikke har vært inne på?

LJH: En erfaring er at det å få opp et system hvor vi fargekodet land og hadde klare kriterier ga større forutsigbarhet og et bedre system. Vi kom til en bedre løsning enn tidligere basert på erfaring. Om det ble enklere for den enkelte vet jeg ikke, men det ble en enklere håndtering underveis når du kunne gå etter klare kriterier.

MM: Erfaringen er at jo bedre tid man har fra man vedtar endringer til de iverksettes, jo bedre kan de praktiseres både av de reisende og av de som skal utøve myndigheten. Det endret vi underveis. Når det gjelder karantenehotellordningen kunne vi ønsket oss et enklere regelverk som var lettere å håndtere for de det gjaldt. På en annen side skulle vi håndtere hver enkelt

person på en måte som gjorde at vi hadde hjemmelsgrunnlag for hver enkelt person og ikke bare for grupper. Det var vanskelige avveininger, men her har vi gjort noen erfaringer som sikkert kan gjennomgås grundig for å se på hvordan man kan gjøre det lettere både for reisende og de som skal håndtere det.

Del 8: Vaksinasjon av samfunnskritisk personell

Var du som justisminister involvert i prosessen rundt vaksinasjon av samfunnskritisk personell i regjeringen og Stortinget? Hva var avgjørende for tidspunktet?

MM: Jeg var ikke bare med på det, jeg var ansvarlig for å fremme saken i regjering. Dette er et eksempel på hvor det var uenighet mellom politisk ledelse og embetsverk. Vi fikk allerede i januar 2021 anbefalt fra embetsverket at vi skulle vaksinere og prioritere samfunnskritisk personell. Den saken fremmet jeg for regjeringen, men med den anbefaling at vi ikke gjorde det. Det var en risiko vi valgte å ta fordi vi mente andre grupper var viktige. Det var det å redde liv til risikoutsatte som var hovedbegrunnelsen. Vi hadde et veldig begrenset antall vaksiner. Vi visste hvem som var i risikogruppen og vi valgte da å prioritere dem. Vi var innstilt på å stå i en debatt om det.

Ut på våren fikk vi igjen anbefalt av embetsverket å gjennomføre vaksinasjon av samfunnskritisk personell, basert på at mange i samfunnet var vaksinert. Jeg fremmet da en sak for regjering hvor jeg anbefalte at vi gjorde det. Regjeringen hadde en grundig og omfattende runde før vi besluttet å gjøre det. Utvelgelse av de samfunnskritiske ble basert på de 14 samfunnskritiske funksjonene som er vel kjent og behandlet av Stortinget. Embetsverket pekte på funksjoner i departementer, direktorater og etater. Domstolen pekte på sine og Stortinget som vårt øverste lovgivende organ. Kommunikasjonen til Stortinget om dette ble foretatt av SMK. Jeg hadde ansvar for saken og begrunnelsen for saken.

Del 9: Konkrete utfordringer og læringspunkter

Vi har nå vært rammet av en pandemi i snart 2 år. JD og du som statsråd, har hatt en nøkkelposisjon i pandemihåndteringen. Hva er etter ditt syn de viktigste læringspunktene for JD?

MM: Det er gjort en fantastisk jobb av medarbeidere i mange departementer, og helse og justis fremfor noen. Jeg er veldig imponert. Mitt utgangspunkt er at vi skal lære av alt vi gjør. Det er også hensikten med rapporten kommisjonen skal lage. Jeg mener vi ble bedre etter hvert basert på de erfaringene vi gjorde oss om hva som fungerer og ikke. Det ble på innreisereglene foretatt for mange og for hyppige endringer. Vi mente der og da at det var nødvendig. Jeg tror ikke jeg ville anbefalt noe annet der og da, men det er klart at det nesten har vært en umulig oppgave for de reisende, for de som ble rammet og for de som skulle praktisere dette. Vi er heldige som bor i et land som kan sette inn ekstra ressurser. Samarbeid mellom politi og forsvar har vist seg å være veldig bra også under pandemien. Det skyldes at vi har hatt en grunnberedskap, øvet og jobbet. Vi har blitt stadig bedre, men her kan vi aldri hvile. Vi må alltid prioritere dette arbeidet.

LJH: Jeg ønsker å legge til et læringspunkt. Jeg er enig i alt dere har sagt om grunnberedskap. Det vi opplevde tidlig som en utfordring var at det å ha en grunnberedskap for å håndtere selve krisen er en ting, men i pandemien opplevde vi at dette rammet hele samfunnet, alle sammen, samtidig. Det å ha en nødvendig gjennomgang av andre organer og etater på hvordan de håndterer å bli helt eller delvis slått ut og om de har nødvendig regelverk for å håndtere en sårn situasjon, det har vi gjort underveis i pandemien. Det har vært en viktig del av JDs ansvarsområde å sørge for at vi har regelverk som er tilpasset de til enhver tid gjeldende restriksjoner og tiltak. Å ha en generisk tilnærming til hvordan man skal gjøre det ved en annen krise tror jeg er et nyttig læringspunkt. Altså hvordan samfunnet skal håndtere at noen deler blir slått ut eller at det settes begrensninger. Kriseberedskap blir gjerne knyttet til selve krisen, men det å ha det bredere perspektivet er en viktig jobb i ettertid.

MM: Et eksempel på en jobb vi gjorde som vi fikk mye kritikk for, men som jeg mener var riktig, var lovarbeidet vi gjorde knyttet til portforbudet. Både lovarbeidet og øvelsene regjeringen gjorde mener jeg var viktig å gjøre. Dette var tiltak som var ekstremt inngripende og som vi aldri ønsket å bruke, men vi så at andre land måtte ta det i bruk og vi visste ikke om viruset kunne skape en influensa som ville være mye mer dødelig. Jeg mener det var riktig å at vi gjorde et lovarbeid, hadde en høring og en samfunnsdebatt, at regjeringen øvde på det og at alle departementer måtte sette seg ned og gå gjennom hva det ville medført. Selv om det ble mye debatt ut av det, mener jeg det var viktig å gjøre. Så var det viktig å legge det tilbake i skuffen da vi så at det ikke var behov for det.

Hva er du mest fornøyd med og hva er du minst fornøyd med?

MM: Jeg er mest fornøyd med hvordan så mange mennesker kan jobbe så mye og med så høy kvalitet. At vi har et apparat som er satt opp i alle ledd, i kommuner, hos statsforvaltere osv. Vi har en befolkning med høy tillit. Det som kanskje bekymringer meg mest i debatten nå er hvordan tilliten er blitt tynnslett. Det er et varsku. Vi må holde på tilliten og vi må holde på medarbeidere som er flinke og som kan samhandle.

Jeg skulle ønske vi hadde bedre tid, men det er ikke noe du bare skaffer deg eller kjøper for penger. Enten så har du det, eller så har du det ikke.

I forsvaret er vi gode på å planlegge for kriser. Med min bakgrunn fra forsvaret vil jeg kunne være kritisk og påstå at regjeringen fikk dårlig tid fordi man ikke så langt nok frem, så alt ble brannslukning. Tror du dere kunne fått bedre tid om dere hadde allokert ressurser til å løfte blikket tverrsektorielt?

MM: Jeg er ikke uenig med at vi kunne vært bedre på å løfte blikket. Jeg mener vi forsøkte det, og vi tenkte scenarier. Vi har fått en utvikling som ingen i verden har sett for seg. Pandemien er altomfattende, varer lenge og endrer seg underveis. Det at det kunne komme en ny smittebølge så vi, men ikke at viruset endret seg på den måten det gjorde.

Jeg tenker at man alltid kan bli bedre. Jeg opplever ikke bare at det var brannslukking. Vi hadde jevnlig møter, vi ba om råd, vi fulgte rutiner, systemer og planer, men vi kunne selvsagt alltid vært bedre. Alt i alt er jeg likevel stolt av jobben vi har gjort og jeg vet hvor vanskelig den er. Jeg er litt enig og litt uenig.

Politiets bekymringer går igjen i hele pandemien, særlig i forbindelse med karantenehotellordningen. Bekymringer gjelder både oppgavene om veiledning og råd knyttet til karantenehotellordningen, og om det kan svekke politiets tillit. Kan du si noe om hvordan dette ble vurdert i regjeringen?

MM: Jeg hadde jevnlig møter med politidirektøren og jeg fikk innspill fra politiavdelingen. Politiet hadde ansvar for å gi informasjon på flyplassene, men man må huske at det også var veldig mange andre som gjorde det, slik som tollere, vektere og Sivilforsvaret. På Gardermoen var det også mye skriftlig materiale som ga informasjon. Det var helt nødvendig at de som var førstelinje og som håndhevet regelverket var de som informerte. Etter hvert ble også folk veldig godt kjent med systemet. Det var bare politiet som kunne gjøre dette etter vår vurdering og det ble en del av det å håndtere grenseoppdraget.

Jeg opplever ikke at tilliten til politiet har blitt svekket. Tilliten til politiet har faktisk økt under pandemien. Selvsagt har noen vært sinte over reglene, men jeg opplever at vi sto i en situasjon hvor de som sto på grensen var nødt til å ta på seg denne oppgaven.

Når det gjelder karantenehotellordningen var det ansatte på hoteller og i kommunene som fikk hovedbelastningen. Utfordringer ble formidlet fortløpende og de fikk etter hvert flere ressurser. Jeg har stor forståelse for at de ikke anser dette som en del av sitt oppdrag, men sånn måtte det bli.

Er det noe annet vi burde spurt om?

MM: Jeg hadde forventet spørsmål knyttet til portforbud, men det sa jeg jo litt om selv. Jeg synes dere ellers har vært innom det meste.

Digital gjennomgang 22.02.2022. Referat godkjent av Monica Mæland, også på vegne av bisitter.

Oslo, 22.02.2022. Linda Aamodt